

Decembre 2011 / Mardi 6 - 21 heures / Grange Sainte-Geneviève / Rungis - France

het Clavecimbel

tijdschrift van de

Stichting Clavecimbel Genootschap Nederland SCGN

Jaargang 20 – nummer 1 – mei 2013

Colofon "het Clavecimbel" Tijdschrift voor vrienden van de SCGN, Jaargang 20 nr.1, mei 2013
Verschijnt twee keer per jaar, in mei en november

Redactieadres: De Gast 61, 9801 AC Zuidhorn
Redactievoorzitter: mw.Roel Siegers, Zuidhorn e-mail: roelsiegers@planet.nl
Vaste medewerker: Paul Weeren, Geldrop
Lay-out: Hans van Krevelen, Groenekan/Utrecht
Advertenties: Fons van der Linden, Molenberg 17, 6191 KL Beek, tel. 046 - 4370917
Website: Sybolt de Jong (webmaster): www.scgn.org
Bestuur SCGN: Carolien Eijkelboom (voorzitter), Groningen
Fons van der Linden (vice-voorzitter), Beek L.
Marco Meijdam (secretaris), Utrecht
Daan Hallewas (penningmeester), Delft
Marion Boshuizen, Lelystad
Pieter Dirksen, Culemborg

Comité van aanbeveling: Bob van Asperen
Ton Koopmann

Inhoud	pagina
Van de Voorzitter, Carolien Eijkelboom	3
Impressie van de dag 'Vrienden spelen voor vrienden', Carolien Eijkelboom	3
Een impressie van de Vlaamse Klavecimbeldag, Cécile Bogaerts	4
Jong talent en het clavecimbel, Boudewijn Verhoef & Hans van Krevelen	6
Wat te doen met de piano?, Boudewijn Verhoef	6
Scheidemann's Clavecimbelmuziek, Pieter Dirksen	7
Het Ruckers-virginaal uit 1604, (deel 2), Giuseppe Accardi & Hans van Krevelen ...	9
Collectie Koopman IV, Anastasia Robinson, Carolien Eijkelboom	10
Tweemaal Henk van Zonneveld, CD-bespreking door Paul Weeren	12
kleine advertenties	13
advertenties	15
Muziekbijlage: H.Scheidemann, Ballet, Allemand, Courant, Pieter Dirksen.	4p.

Illustratie voorop de cover:
Gustav Leonhardt (1928-2012), tijdens zijn laatste concert, 6 december 2011, Rungis, Frankrijk.
Foto: Laurent Goffaert, Rungis, France.

De SCGN (Stichting Clavecimbel Genootschap Nederland) is opgericht in 1993. Doel van het Genootschap is het bevorderen van de groei en bloei van het clavecimbelleven in Nederland en eventueel daarbuiten. Professionele clavecinisten, amateur clavecinisten en belangstellenden kunnen Vriend worden van het Genootschap door minimaal € 25,- per jaar bij te dragen op gironummer 325334 ten name van SCGN, Delft. (voor betaling vanuit het buitenland: BIC: INGB NL2A IBAN: NL66 INGB 0000 3253 34)
Advertentietarieven per 1-1-2009: € 50,- per ¼ pagina; € 75,- per ½ pagina; € 100,- per hele pagina.

Van de Voorzitter

Eind maart: mijn clavecimbel moest nodig weer eens voor een grote beurt naar zijn 'maker'. Maar het moet worden uitgesteld! Het was zo waanzinnig droog, zelfs in de niet warme werkplaats, dat hij zaken niet goed kon bepalen en het niet verantwoord achtte beslissingen te nemen op basis van wat hij nu aan zou treffen en hoe hout, lijn of wat ook zich nu gedroeg. Ik zit hier achter mijn computer intens te hopen dat het op het moment dat u dit leest vriendelijk, zacht voorjaarsweer is. Zonneschijn uit een strakblauwe lucht op het tere groen van de iepen langs de Amsterdamse grachten, op de rode middeleeuwse kerkjes in het groene gras van de Groninger klei, getooid met guirlandes van knalgele paardenbloemen. Genoeg gemijmerd, hier moet een echt voorwoord worden geschreven.

Laat ik dan eens zeggen hoe goed het is te zien dat het blad zo mooi wordt. En dan bedoel ik in de eerste plaats het uiterlijk. Ik was op de klavecimbeldag in Mechelen (waarvan in dit nummer een verslag) en constateerde tot mijn vreugde dat er veel belangstelling was voor oude nummers.

De eerste reden om er naar te grijpen is immers dat ze er aantrekkelijk uit zien.

Dan blijken ze ook allemaal interessant, want er staan altijd artikelen in die geen nieuws waarde, maar des te meer blijvende informatieve waarde hebben.

En laat ik dan ook eens van deze plaats de hoofdredacteur (Roel Siegers) en de man die voor de lay-out zorgt (Hans van Krevelen) danken voor hun inzet. In moeilijke tijden gebruik

ik deze zeer zichtbare plaats om oproepen voor hulp te doen, in tijden dat alles goed loopt wil ik die dan ook eens gebruiken om mijn hoed af te nemen: Chapeau!

Ik weet inmiddels als Nederlander goed wat we allemaal in 2013 gaan vieren. Maar als Nederlandse clavecinist moet je een beetje over de grenzen kijken. Hoewel in zekere zin een Nederlandse aangelegenheid omdat het tekenen van de verdragen in Utrecht gebeurde, was het toch beslist een gebeurtenis van internationaal belang dat in 1713 vrede werd gesloten tussen Frankrijk, Duitsland, Spanje en de geallieerde Engelsen en Nederlanders. Uiteindelijk had ieder West Europees land ermee te maken.

En omdat hiermee ook een punt werd gezet achter veel oudere onenigheden dan alleen de Spaanse successieoorlog, zoals wijvingen op gebied van denken en religie, leent de herdenking van de Vrede van Utrecht in 1713 zich goed om op cultureel gebied werkelijk Europese zaken aan de orde te stellen. Of waren die er toen nog niet? Er waren in ieder geval beslist wel Europeanen. We zullen lezen en zien maar vooral horen hoe Europees Europa toen was. En wel op het volgende Festival van Oude Muziek in Utrecht waarvan dit het hoofdthema is. Veel plezier daarmee.

Maar eerst veel plezier met dit fraaie, interessante en bonte nummer.

Met hartelijke groet,

Carolien Eijkelboom, uw voorzitter

Impressie van de dag 'Vrienden spelen voor Vrienden'

op 1 december j.l. in Utrecht.

Het bleek een schot in de roos, het organiseren van die dag! In de Lutherse Kerk in Utrecht, de clavecimbelkerk mag ik die zo langzamerhand wel noemen, stonden twee adembenemend mooie clavecimbels naast elkaar. Het ene clavecimbel was een Mietke-kopie, gebouwd door Cees Bom, zwaar en rijk gedecoreerd. Het andere instrument was van Gerard Tuinman, naar Ruckers, gedecoreerd door Thérèse de Goede, naar anoniem Frans voorbeeld.

Marion Boshuizen en Henk Florie, de trotse eigenaren: heel veel dank voor jullie bereidheid om dit prachtigs uit te lenen en ook nog zelf te vervoeren!

Wij waren, als bestuur, (zeer blij) verrast over zoveel belangstelling en ook over het hoge niveau van sommige

spelers. Indrukwekkend! Hoog niveau niet alleen in de zin van moeilijke stukken goed spelen, maar ook in de zin van echt clavecimbel spelen, zo verijnd! Couperin zou vaak goedkeurend hebben geknikt.

De spelers konden aangeven of ze al dan niet commentaar wensten en wij ervoeren het als een compliment voor de sfeer, die er eigenlijk direct was, dat bijna iedereen wel een reactie wilde horen.

Omdat er een paar leerlingen van Marion waren en geen een van mij, viel mij de eer nogal eens te beurt om iets te zeggen over het spel. Ik heb geprobeerd duidelijk te maken wat er zo eigen en specifiek aan ieders spel was en ook waar nog extra algemene aandacht aan besteed zou kunnen worden. Hopelijk

hebben wij, Marion en ik, de spelers ook wat goede tips aan de hand gedaan.

Dit zullen we beslist vaker organiseren. Wellicht ook bij mensen thuis, die een (soort) collectie hebben en die ruim wonen. Naar aanleiding van deze dag kwamen al wat suggesties.

Een impressie van de Vlaamse Klavecimbeldag

op 23 maart 2013 in "Cultuurcentrum Mechelen" en Conservatorium Mechelen, onder de kathedraal.

Een dag in de lente die begon met sneeuw en ook eindigde met sneeuw en koude wind.

Gelukkig dat we binnen konden zijn in de warmte qua temperatuur en ook in de warmte van veel klavecimbels met hun prachtige klanken, met de bouwers, de spelers, de kinderen en niet te vergeten de organisatoren: Ludmilla Tschakalova en de twee 'Barten' Bart Wuilmus en Bart Jacobs.

Na een korte inleiding van Ludmilla begon deze dag met drie workshops.

Ik ging mee naar Workshop I: "Bouwer aan het woord"

Jan Kalsbeek (Zutphen) vertelde aan ruim 30 geïnteresseerden het een en ander over de bouwtechnische verschillen van klavecimbeltypen in het verleden, m.n. de zuidelijke (Italiaans en Duits) en de noordelijke (Vlaams en Frans) bouwwijze.

Het geheel werd ondersteund door afbeeldingen van een van de bodem af aan opgebouwd Italiaans klavecimbel. In mijn opleiding, lang geleden, heb ik dit allemaal bestudeerd. Dit was een goede en leuke opfriscursus. Wat een zegen dat je het via de computer zo gedetailleerd kunt zien.

Jan weet er verschrikkelijk veel van en hij zei, dat hij er misschien teveel en te gedetailleerd over zou spreken. Dit was niet zo. Hij had het uitstekend voorbereid en goed uitgelegd.

Alles werd aangestipt: houtsoort, snaren ('draad') – dikte – materiaal – lengte, maar ook: kast – bentside – vorm – stemblok – zangbodem.

Heel interessant was ook de muzikale ondersteuning door Eline van Garsse: woord en beeld werden afgewisseld. (Eline is voor klavecimbel afgestudeerd in Leuven)

Er stonden 4 soorten klavecimbels: Italiaans, Vlaams, Frans en Duits.

Als je 4 verschillende klavecimbels ter beschikking hebt, kun je heel goed 4 verschillende muziekstijlen laten horen. Nog boeiender is het, als je hetzelfde stuk ook 4 keer speelt. Wat dan opvalt is, dat bijvoorbeeld een Frans stuk op een Frans klavecimbel heel vertrouwd speelt en klinkt en hetzelfde stuk op een Italiaan totaal anders speelt en klinkt. Er zijn dan grote

En wat een leuke 4-handige sonate van Danzi! Die kende ik niet, maar ik heb hem direct aan m'n stapel toegevoegd.

Carolien Eijkelboom

verschillen in o.a. transparantie, de bas t.o.v. de discant, de bekieling en speelbaarheid, volume en naklank.

Eline speelde werk van G. Frescobaldi, J.S. Bach, F. Couperin en W. Byrd. Alle stukken werden door haar vier keer gespeeld. Dit was een knappe prestatie en het was zeer aangenaam om naar haar te luisteren.

De spelers onder ons zouden ook het liefst minstens 4 verschillende klavecimbels willen hebben. Jammer genoeg is dat zelden mogelijk en kiezen we meestal een klavecimbel vanwege de mooie klank en natuurlijk een die ons het meest aanspreekt.

Workshop II: "Bouwertjes aan het werk" werd geleid

begeleid door Onno Peper (Oss).

De bedoeling was om een monochord te bouwen.

Ik vond dit een geweldig leuk idee, en had eigenlijk zelf wel mee willen doen.

Toen ik er binnenkwam werd er zeer serieus en met volle aandacht gewerkt, prachtig om te zien!

Er waren ca. 20 kinderen, zowel jongens als meisjes, waarvan de jongste 4 jaar. Gelukkig waren er enkele volwassenen bij om te helpen.

Onno legde het helder uit:

alle deelnemers kregen een pakketje met stukken hout in de juiste maten, spijkers, een centimeter om de fretten op de juiste plaats te plakken, een snaar met oogje, een dikke schroef met bout om de snaar aan te kunnen spannen en niet te vergeten een duidelijke bouwtekening.

Het aardige was dat er nog best een redelijke klank uitkwam.

Worden dit onze toekomstige klavecimbelbouwers?

Workshop III: "Klavierspelers aan de slag" werd geleid door Christophe Bursens.

Helaas ben ik hier niet geweest. De bedoeling was dat pianospelers konden proeven aan klavecimbelspelen. Er waren 3 deelnemers.

"Expositie"

Uiteraard had ik tussendoor genoeg tijd om de ongeveer 20 klavecimbels te bekijken, te bespelen, te beluisteren en kon daarover met de bouwers te praten. Het is een fraai gezicht om er zoveel bij elkaar te zien. Er stonden zelfs 4 heel kleine instrumenten, die Ottavino of Octav-Spinett genoemd worden. Alles is klein, zelfs de toetsgrootte. Leuk om op reis mee te nemen.

De sfeer was ontspannen en gezellig, zowel onder het publiek als onder de bouwers. Menig bouwer vertelde liever hier in Mechelen te staan dan in Brugge. Ik vind dit een compliment voor de organisatie en de locatie.

"Middagconcert"

Om 12:00 uur vond er een concert plaats op een ongebonden klavechord (gebouwd door de Belg Joris Potvlieghe) door Wim Winters (België).

Hij studeerde orgel en piano in Amsterdam. Vanuit zijn interesse voor de historische uitvoeringspraktijk bespeelt hij klavechord

Hij speelde de Sonate opus 27/1 in Es groot (1800-1801) van Beethoven en vertelde

vooraf dat Beethoven het klavechord kende en dat deze instrumenten in die tijd ook nog gebouwd werden.

Hoogst interessant om deze sonate zo te horen.

Bij het intieme geluid van het klavechord is het altijd zo, dat je gehoor zich even moet instellen op deze klank. Zo gauw je dat gewend bent hoor je alles perfect en is het een genot om naar te luisteren. Een hoestbui klinkt dan haast als vuurwerk.

Wim wist heel goed verschil te maken in klank en dynamiek en zeer verrassend was het om, echt op 'z'n Beethovens', in de bas de snel herhalende octaven te horen met daarboven een heldere, twinkende melodie: een prachtige balans.

"Wedstrijd Klavecimbel"

Categorie A was voor 7 deelnemers tot 16 jaar en categorie B voor 3 deelnemers vanaf 16 jaar. De jury bestond uit: Carolien Eijkelboom (NL), Wim Winters (B) en Herman Stinders (B). De spelers waren verplicht om twee klavecimbels te gebruiken; een eenmanualig Italiaans (Matthias Griewisch) en een tweemanualig Vlaams (Andreas Kilström).

Mooi om te zien en te horen hoe de spelers, waarvan de twee jongste 10 jaar zijn, zo vol overgave en geconcentreerd echt klavecimbel spelen: d.w.z. articuleren met een mooi toucher, van klavieren wisselen, gekoppeld (8'8'4') spelen, virtuoos, klankmakend en met goed uitgevoerde versieringen.

Er waren zelfs 3 spelers in categorie A die een eigen compositie en/of improvisatie speelden, respectievelijk op een schema, boven een bourdon en op de bas van La Folia.

Het niveau was hoog met mooie en leuke klavecimbelstukken.

"Slotconcert" door Jos van Immerseel.

Het is lang geleden dat ik Jos klavecimbel heb horen spelen en keek er naar uit.

Hij gaf het concert op 3 verschillende klavecimbels: de 2 instrumenten die tijdens de wedstrijd

werden gebruikt en een eenmanualig Vlaams klavecimbel gebouwd naar Couchet, door Geert Karman (B).

Hij speelde muziek van ca.1600 tot 1750: Froberger en Van den Kerckhoven, 4 sonates van Scarlatti en tot slot een Engelse Suite en een Prelude en Fuga van J.S. Bach. Niet echt een licht programma, maar de tachtig toehoorders hebben een vol uur met intense aandacht geluisterd. Jos blijft een fenomeen, haalt alles uit een klavecimbel wat er in zit, van melancholie tot grote uitbundigheid, het is spannend en verrassend, intiem en groots, stuwend en stromend vanuit de bas en melodisch en 'zooooo' gemakkelijk. Het was een feest om erbij te mogen zijn.

"Proclamatie"

Om 20:00 uur werden de prijzen uitgereikt.

In de categorie A ging de 3^e prijs naar Noah Senden. Er was een gedeelde 1^e prijs voor Nando Roelants en Jochem Vanagt. De publieksprijs ging naar Jochem.

In de categorie B ging een gedeelde 2^e prijs naar Veerle Van Bouchate en Frank Debaecker.

De 1^e prijs en publieksprijs ging naar Linde Demuyne.

De jury sprak bij deze proclamatie over mooi en puur klavecimbelspel, muzikaal overtuigend en boeiend, met zorgvuldige gearticulaties en met een goede techniek, met gevoel voor polyfonie en een volle klank.

Tot slot nog een dankwoord van Ludmilla aan de jury, daarna een drankje en wat napraten. Verder ook nog afspraken maken voor de wedstrijd in 2015

Rest mij nog een ding. Ik heb diep respect voor Ben van Nespén die bijna de hele dag klavecimbels heeft gestemd en dat waren er nogal wat!

Ook wil ik graag Ludmilla en de twee Barten een groot compliment maken voor de goede organisatie en het fantastische programma.

Cécile Bogaerts

Jong talent en het clavecimbel, openbare les in Gorinchem.

Het is maar al te duidelijk dat de jeugd in grote lijnen weinig belangstelling heeft voor klassieke muziek en voor het clavecimbel als instrument is helemaal droef gesteld.

Daarom is het fijn melding te maken van een heel positieve uitzondering. Op zaterdag 9 maart jl. bespeelde Teun Braken uit Giessenburg een muselaar in het Gorinchems museum. De nu 18 jarige clavecinist studeert al vanaf zijn negende op zijn favoriete instrument en vanaf september 2012 aan het conservatorium in Utrecht met als hoofdvak, het clavecimbel, bij Siebe Henstra. Het jaar ervoor volgde hij ook al lessen bij deze docent in het kader van een vooropleiding naast zijn laatste jaar middelbare school.

De muselaar is in 2010 gebouwd door de clavecimbel-, clavichord- en kleinorgelbouwer Boudewijn Verhoef in Gorinchem. Het is een kopie naar een instrument van Andreas Rückers uit 1643. Dit origineel is eigendom van het Rijksmuseum, maar ligt in stukken in de catacomben van het Haags Gemeentemuseum. Welnu, deze kopie staat in het Gorinchems museum en de directie laat hier regelmatig concertjes op geven.

Het thema van deze middag was om het gehoor een indruk te geven van een les op het conservatorium. Daarom was ook zijn leraar Siebe Henstra van de partij. Nadat Teun Braken een werk van Sweelinck: Almande Gratie (voorheen bekend

als More Palatino) had gespeeld, was het zijn leraar die op een duidelijke en positieve wijze zijn idee over deze muziek uiteen zette. In deze muziek is het goed om de opmaten iets te overdrijven. In een 4/4 maatsoort zijn de eerste en derde tel 'goed', de tweede en vierde 'slecht'. Speel parallelle tertsen iets los van elkaar.

Ook de speciale eisen die een muselaar stelt, kregen ruime aandacht. Een muselaar heeft een volle en grondtonige klank doordat de snaren ongeveer in het midden worden aangetokkeld, waardoor de eerste boventoon wordt onderdrukt. Muselaars zijn eigenlijk alleen in de Nederlanden in gebruik geweest, vooral bij de welgestelde burgerij. De Engelse virginalen zijn allemaal van het spinet-type, met een clavecimbelklank. Charles Burney (derde kwart 18^e eeuw) was niet gecharmeerd van de klank van een muselaar; hij noemde de bassen misprijzend "grunting pigs" (knorrende varkens). Een klavier in de oude mensuur heeft tamelijk korte toetsen, hetgeen een nogal stugge aanslag geeft. Een dergelijk klavier vraagt als het ware

om het gebruik van oude vingerzetting, zonder overzetten van de duim. Bij een muselaar is de bas het moeilijkst, omdat je eigenlijk niet snel kunt spelen in het basoctaaf. Daarom moet de articulatie in de bas heel weloverwogen worden uitgevoerd. In dit muziekstuk is eigenlijk een kort octaaf noodzakelijk, want de componist heeft de bas van grote sprongen voorzien, die op zo'n kort basoctaaf vrij makkelijk en mooi zijn uit te voeren. De bouwer heeft echter ervan afgezien om zijn copie een kort octaaf te geven (Het origineel heeft wel een kort octaaf gehad, dit lijkt te beginnen met de toets E, maar de snaren zijn gestemd: ondertoetsen C, F, G, A, B, c; boventoetsen D, E, G/a, bes; er zijn dan dus géén Cis en Dis).

De aanwezige toehoorders, ongeveer 60 mensen, luisterden aandachtig en kregen de gelegenheid vragen te stellen aan docent en leerling.

Duidelijk is wel dat de huidige leer methode anders is dan vroeger. Geen grote stok om de maat te stampen en geen rietje om op de vingers te tikken.

Een leerzame middag en voor herhaling vatbaar.

Boudewijn Verhoef & Hans van Krevelen.

Wat te doen met de piano?

Al lang wordt clavecimbel muziek uitgevoerd op de hedendaagse piano. Steeds meer labels volgen deze trend. Op de commerciële 'klassieke' zenders was en is het normaal om Bach op de piano te laten horen. Maar ook radio 4 laat zich niet kennen. Zelfs Couperin op de Steinway moet kunnen.

Is dat zo?

Wilt u, als clavecimbel liefhebber, mij laten weten hoe u daar over denkt.

Graag uw reactie met ja het moet kunnen, of nee, dit is onmogelijk en onwenselijk.

Een korte toelichting mag eraan toegevoegd worden.

Bij het verschijnen van de eerst volgende uitgave geef ik graag uw gezamenlijke mening weer.

Reacties zenden naar: bafm.verhoef@hetnet.nl

Scheidemann's Clavecimbelmuziek (bij de muziekbijlage)

In tegenstelling tot namen als Sweelinck, Frescobaldi, Froberger of Louis Couperin is die van Heinrich Scheidemann (c.1595-1663) nog niet algemeen in het bewustzijn van liefhebbers en spelers van zeventiende-eeuwse klaviermusiek present. Nu ligt bij Scheidemann ontegenzeggelijk veel sterker dan bij de genoemde componisten de nadruk op orgelmusiek. Vooral na de ontdekking in de vijftiger jaren van de vorige eeuw van de zogenaamde Zellerfelder Tabulaturen neemt hij een vooraanstaande positie in de Noordduitse orgelschool van de zeventiende eeuw in. Maar tot vrij recent was het bestaan van een aantal belangrijke stukken voor clavecimbel van deze meester nauwelijks bekend. Hoewel deze maar een kwart van zijn bewaard gebleven klaviermusiek beslaan (de andere driekwart is dus orgelmusiek) is het van hoge kwaliteit. Ik heb dit repertoire bijeengebracht en in het jaar 2000 gepubliceerd.*

Heinrich Scheidemann werd geboren te Wöhrden (in de streek Dithmarschen, Sleeswijk-Holstein) als zoon van de organist David Scheidemann, die in 1604 tot organist van de Catharinenkirche in Hamburg promoveerde. Deze kerk subsidieerde de studie van de jonge Heinrich met de gerenommeerde Amsterdamse organist Jan

Pieterszoon Sweelinck (1562-1621), wat in de jaren 1611-1614 plaatsvond. Hier maakte hij deel uit van een grote groep van beroemde Duitse studenten, die ook Jacob Praetorius, Paul Siefert, Samuel Scheidt, Andreas Düben en Melchior Schildt omvatte. In ieder geval in 1629 maar waarschijnlijk reeds in 1625 volgde Heinrich zijn vader op. In 1634 verwierf hij het Hamburger burgerrecht, wat hem in staat stelde met Maria Bökel in het huwelijk te treden. Hij bleef Catharinen-organist tot aan zijn dood in november 1663, toen hij een slachtoffer werd van een grote pestepidemie die ook de stadscantor Thomas Selle het leven kostte.

Scheidemann nam een vooraanstaande plaats in het muzikale leven van Hamburg in. Hij stond op goede voet met zijn oud-studiegenoten en collega's Jacob Praetorius, Johann Praetorius en Ulrich Cernitz, en ook met Thomas Selle, de violist Johann Schop en de pastoor en dichter Johann Rist (die hem "de opperste Arion van de stad Hamburg" noemde). Zijn persoonlijkheid komt tot leven in een tekst van een veel latere Hamburgse musicus, Johann Mattheson: "Scheidemann was vriendelijk en beminlijk, en ging met iedereen vrij en ongedwongen om. Zijn spel was van soortgelijke aard, met een virtuoze hand, monter en energiek, maar met een stevig compositorisch fundament".

Deze karakterisering is zeker ook op diens clavecimbelmuziek van toepassing: het is uitermate levendige, boeiende en goedgeschreven muziek. Omdat het nu 350 jaar geleden is dat Scheidemann is overleden leek het ons een goede aanleiding om als najaarsbijeenkomst van de SCGN een dag aan dit nog te weinig bekende repertoire te wijden (5 oktober, Utrecht, Doopsgezinde Kerk). In de muziekbijlage vindt U een voorproefje daarvan in de vorm van drie stukken – drie verschillende dansen, telkens gevolgd door een 'Variatio'. Slechts de helft van deze zes stukjes kunt U in mijn uitgave terugvinden! – Ik dank hierbij Sandor Skolnik voor het zetje.

[1] De Ballet met Variatio in d-klein is afkomstig uit mijn editie. Het gaat hierbij om het enige stukje muziek van Scheidemann dat in een Nederlandse bron bewaard bleef: het Klavierboek Van Eyl (Amsterdam, Toonkunst-Bibliotheek, MS 208 A 4). Het werd in de jaren 1671-1674 geschreven voor de jonge Anna Maria van Eyl (geboren 1656), dochter van een patriciërsfamilie in Arnhem. Het stuk van Scheidemann kwam waarschijnlijk via Deventer in deze bron terecht. Te Deventer moet indertijd een Scheidemann-traditie hebben bestaan vanwege de connectie met de van aldaar afkomstige Johan Adamszoon Reincken (1643-1722). Reincken was in de jaren 1654-1657 bij Scheidemann in de leer en keerde daarna naar zijn geboortestad terug om organist te worden van de Bergkerk. Maar een jaar later verliet hij Deventer alweer en werd Scheidemann's assistent en na diens dood in 1663 zijn opvolger aan de

Catharinenkerke; hij huwde bovendien een dochter van zijn leermeester. Zijn vader, de herbergier Adam Reincken, bleef in Deventer en overleed in 1672. Afgezien van het feit dat deze stad niet ver verwijderd is van Arnhem, is er een directe link in de persoon van Georg Berff (1641-1691), die in het Klavierboek Van Eyl met twee stukken vertegenwoordigd is. De te Arnhem geboren Berff werd in 1666 organist van de Deventer Bergkerk (indirect dus een opvolger van Reincken) en een jaar later van de Grote Kerk aldaar, als opvolger van Reincken's eerste leraar Lucas van Lenninck. Scheidemann's kleine maar fijne Ballet met Variatio vormt het enige overblijfsel van de Deventer Scheidemann-traditie.

[2] In mijn uitgave heb ik als nr. 10 een Mascarata met Variatio opgenomen die in de (enige) bron anoniem is overgeleverd. Zoals ik daar signaleer (p. 79) bevat een andere bron, de zg. Witzendorff Tabulatuur van 1655 (Lüneburg, Ratsbücherei, KN 148), een nauw verwant stuk op dezelfde melodie, hier met de titel 'Allemand'; wellicht is het eveneens van Scheidemann. Deze Allemand met Variatio in G-groot verschijnt hier met een paar kleine 'stilzwijgende' correcties.

[3] Ook in de bijlage opgenomen is een Courant met Variatio in d-klein. Een kleine Courant van

Scheidemann ontpopte zich tijdens het werk aan de editie als een bewerking van een dans van Orlando Gibbons, te weten diens "My Lady Hatton's Galliard". Scheidemann moet dit en verschillende andere Engelse stukken tijdens zijn verblijf in Amsterdam hebben leren kennen – meer in het bijzonder in het voorjaar van 1613 (precies vierhonderd jaar geleden dus!), toen de Engelse Prinses Elisabeth van de Palts met een groot gevolg van Engelse edellieden, bedienden, artiesten en musici door de stad Amsterdam werd ontvangen; ook Orlando Gibbons maakte deel uit van dit gevolg.** Tijdens de opname van deze Courant voor mijn Scheidemann-CD (verschenen in 2007) heb ik al improviserend een Variatio in Scheidemann-stijl toegevoegd, die ik voor deze bijlage op papier heb gezet.

Pieter Dirksen

* *Heinrich Scheidemann: Complete Harpsichord Music*, ed. Pieter Dirksen, Wiesbaden: Breitkopf & Härtel 2000 (Edition Breitkopf 8688).

** Zie mijn artikel "Orlando Gibbons en de Sweelinck-School", in: *Het Clavecimbel* 13/2 (November 2006), pp. 11-18. – Een uitgebreidere Engelstalige versie van deze studie verschijnt dit najaar.

Uitgaven voor Clavecimbel, Clavichord en andere toetsinstrumenten

Editie Achter de Schouwburg

Prijslijst per november 2012.

0192 J.S.Bach: 15 stukken voor clavecimbel	€ 6,00
0292 26 Etudes uit de methode J.C.Bach/Ricci	€ 8,50
0392 C.Czerny: 16 Etudes geschikt gemaakt voor clavecimbel	€ 6,00
0493 C.Seixas: 8 Sonates	€ 6,00
0593 5 Variatiewerken: Picchi, Stella, Storace, Rossi en Pasquini	€ 6,00
0194 J.J.Froberger: 5 Suites	€ 6,00
0294 J.J.Froberger: 6 Toccatas	€ 6,00
0794 G.M.Radino: 4 Gagliardas	€ 3,00
0894 Sperontes: 14 stukken uit de 'Singende Muse an der Pleisse'	€ 4,50
0994 C.Balbastre: 6 Noels voor clavecimbel of forte-piano	€ 4,50
1094 Orlando Gibbons: 10 stukken voor clavecimbel	€ 5,00
1395 G.P.Telemann: Partia & Ouverture Burlesque uit 'Der getreue Musik-Meister', Hamburg 1728	€ 5,00
1595 Bernardo Pasquini: 16 stukken voor clavecimbel	€ 5,00
1695 Martino Pesenti: 8 Correnti alla Francese per sonar nel Clavicembalo, Venetie 1635	€ 4,50
1997 Klavieretudes uit de 19 ^{de} eeuw, geschikt gemaakt coor Clavecimbel, deel 1	€ 7,50
2097 Klavieretudes uit de 19 ^{de} eeuw, geschikt gemaakt coor Clavecimbel, deel 2	€ 7,50

Deze uitgaven kunt U schriftelijk of telefonisch bestellen bij: Fons van der Linden, Molenberg 17, 6191 KL Beek, tel. 046 – 4370917. Per keer vragen wij € 3,- aan verzendkosten!

Voor het buitenland (tel.+31.46.4370917) zijn de extra kosten per bestelling hoger: € 3,50 aan verzendkosten en € 4,- bankkosten; een totaal van € 7,50

(voor betaling vanuit het buitenland: BIC: INGB NL2A IBAN: NL66 INGB 0000 3253 34)

Deze uitgaven voor clavecimbel liggen ook ter inzage bij de activiteiten van het Genootschap.

Bovenvermelde prijzen gelden voor de Vrienden van het SCGN.

Muziekhandelaren kunnen deze prijzen als netto inkoopprijs aanhouden.

Voor wensen, goede suggesties en mondelinge reclame houdt de uitgever zich aanbevolen.

Het Ruckers-virginaal uit 1604 (deel 2)

Iconografisch bewijs (schilderijen, prenten e.d.) uit de 16e en 17e eeuw leert ons, dat het virginaal het populairste huisinstrument was en dat het vooral geliefd was bij meisjes en jongedames. Gewoonlijk werd het staande bespeeld. Het is ook bekend dat enkele befaamde koninginnen dit klavierinstrument kozen voor hun muzikale verpozing, zoals Elizabeth I van Engeland, Mary Stuart van Schotland en anderen. We kunnen afleiden hoe populair het virginaal was in 17e-eeuws Engeland uit het dagboek van Samuel Pepys: tijdens de grote brand van Londen in 1661, toen de mensen hun huisraad in veiligheid trachtten te brengen, werd duidelijk dat er in een op de drie huishoudens een virginaal aanwezig was.

Dankzij de recente restauratie kunnen we opnieuw, na enkele eeuwen van stilte, een goed voorbeeld beluisteren van een virginaal van het type met het klavier links, een Spinet. Deze virginalen werden in een verbazingwekkend grote verscheidenheid in afmeting gebouwd in de werkplaats van de familie Ruckers; de oudst bekende, daterend uit 1581 en de laatst bekende, gebouwd door J. Couchet (aangetrowd aan de familie Ruckers) in 1650.

We hebben trouwens bewijs dat zulke virginalen ook nog in de 18e eeuw overal in Europa werden bespeeld. Ze werden beschouwd als het belangrijkste huisinstrument ten tijde van het boekje van Klaas Douwes, zoals we kunnen lezen in zijn 'Grondig Onderzoek van de Toonen der Musijk, Franeker, 1699' (p. 104-105):

"Van Klavecimbels. De klavecimbels zijn Musijk instrumenten die seer aangenaam van geluidt zijn, ende worden daarom meest tot plaisier en vermaak gebruikt; sij zijn best om daar op alderhande deuntjes en musijk stukken veerdig te spelen: daar zijn verscheiden soorten; sommige staan de tangenten (dokjes) omtrent midden tusschen de kammen en dat zijn de gemeenste (meest voorkomende), dese worden Muselars genaamt; sommige staan de tangenten dicht bij de kam aan de linkerhand, en dese worden Spinetten genaamt; de kleine worden Scherpen genaamt omdat se hoog en scherp van geluidt zijn; daar zijn ook nog andere soorten daar de klauwieren (klavieren) in het een eindt zijn en het ander eindt scherp uitloopt ende dese worden Steert-stukken genaamt; alle sijnse van veelderhande groote, sommige Steert-stukken sijn acht voeten lang, sommige Klavecimbels sijn ses voeten lang, sommige vijf voeten, sommige vier voeten, sommige drie voeten ende sommige noch kleinder. De aangenaamheit van 't geluidt bestaat daar in dat de sangbodem behoorlijk dun is ende dat de spalken (ribben) onder de sangbodem op de rechte plaats leggen: de veerdigheid van aanspraak bestaat daar in, dat de snaaren behoorlijk dicht aan de tangenten leggen ende dat de tangenten en tongen (kieltjes, plectra) wel gemaakt sijn: om een goede toon te hebben ..."

Ons virginaal of, historisch correcter Spinet, werd in Antwerpen in de werkplaats van de gebroeders Joannes en Andreas Ruckers gebouwd. Het jaartal 1604 is te vinden tussen de decoratieve beschildering op de zangbodem. De originele signatuur is verloren gegaan samen met de dokkenlijst en het rozet, maar vanwege de stijl van de decoratie die typisch is voor de vroege periode van de instrumenten met de signatuur van Joannes Ruckers, kunnen we er zeker van zijn dat het door hem gebouwd is. In 1608 gingen de broers uiteen: Joannes zette de werkplaats van zijn vader Hans voort en Andreas bouwde een eigen werkplaats op.

Het jaar 1604 blijkt in feite een heel belangrijk jaar te zijn geweest in het leven van Joannes Ruckers: in maart 1604 overleed zijn moeder en Joannes, dan 26 jaar oud, zou als oudste zoon de leiding over de werkplaats moeten krijgen. Op 14 november van dat jaar trouwde Joannes met Maria Waelrant, dochter van de organist van de Onze-Lieve-Vrouwe kathedraal van Antwerpen. Een andere gebeurtenis, voor ons muzikaal gezien meer relevant, die ook in 1604 plaats vond, was het bezoek dat J. P. Sweelinck bracht aan de Ruckers werkplaats, om er een clavecimbel uit te zoeken en aan te kopen voor de stad Amsterdam. (Het is dan ook heel waarschijnlijk dat Sweelinck bij die gelegenheid een instrument als het onze heeft bespeeld).

(lees verder op p.12)

TKO1133. *Anastasia Robinson*, mezzotint, J. Faber (1727) naar VanderBank

Collectie Koopman IV, TKO1133 en TKO0904, *Anastasia Robinson*

Toen ik deze gravure zag, moest ik direct aan portretten denken die je als illustratie ziet bij artikelen over Purcell. Mijn associatie was zo gek nog niet. Hij is inderdaad Engels en stamt uit 1727, gebaseerd op een iets vroeger schilderij. Het is een portret van Anastasia Robinson.

Aan het eind van de 17^e eeuw trok Thomas Robinson, gewild portretschilder, naar Italië. Daar werd zijn dochtertje Anastasia geboren in ca.1692. Hoewel er thuis natuurlijk Engels werd gesproken, leerde zij Italiaans, wat haar vader ook stimuleerde. Evenzeer deed hij dat met de ontwikkeling van haar kennelijk muzikale talenten. Weer terug in Engeland werd die vorming voortgezet en kreeg ze les van o.a. William Croft en van een aantal van de (vele) in Londen wonende Italianen. In de 18^e eeuw was alleen zangles ondenkbaar, als je serieus muziek bedreef, kreeg je altijd clavecimbelles en daarmee leerde je ook continuospel. In die tijd was dat zeker voor zangers onmisbaar.

De welvaart van de Robinsons maakte het onnodig voor Anastasia haar eigen geld te verdienen, maar toen een oogkwaal bij vader Thomas uiteindelijk tot blindheid leidde, veranderde dat. Anastasia moest nu voor het inkomen zorgen en zij deed dat met verve én succes.

Zij begon als zangeres, gaf af en toe 'avondjes' waarbij ze zichzelf op het clavecimbel begeleidde, maar al gauw deed haar talent in de hele Londense society van zich spreken. Vanaf het seizoen 1713/14 zong ze bij Händel. Zo is de sopraanpartij in de Ode for Queen Anne's Birthday voor haar gecomponeerd. In de jaren daarna heeft ze ontzaglijk veel rollen gezongen, zeker tien jaar lang was ze een echte operadiva, een zangeres met groot acteertalent. Weliswaar ook met de bijbehorende ruzies, maar bijna overal wordt door vriend en vijand (al weet je dat natuurlijk nooit zo precies) haar charme en vriendelijke karakter geroemd. In juni 1724 trok ze zich terug van het toneel, in 1755 overleed ze.

Het afgebeelde schilderij (VanderBank of Kneller, ik vond beide namen, waarbij vermeld wordt dat VanderBank leerling was van Kneller) stamt waarschijnlijk uit haar beginperiode, ca.1710. De mouwen van haar japon zijn Frans, met volants vanuit de elleboogholte waaraan prachtig geschubde randen. Ze is hier uitgesproken jong, met een bloem in haar haar. Ze toont fier en is *en face* afgebeeld. Ze heeft sprekende, intelligente ogen, een fikse neus en een volle mond. Zeker niet hooghartig, maar iets afstandelijks zie ik er wel in. Misschien ook alleen maar: 'wanneer ben je klaar, dan kan ik weer verder spelen!' Een blonde, jonge vrouw met een expressief gezicht.

Ik denk maar steeds dat ze groot is en dat zit 'm in die linkerknie. Zij lijkt schuin naar links te zitten met haar rechterbeen onder haar stoel. Die knie is bijna tegen het

Anastasia Robinson, oorspronkelijk(?) schilderij, Godfrey Kneller (1646-1723) of John VanderBank (1694-1739)

TKO0904, *Anastasia Robinson*, Grignien, 1776 of later, medaillon (van na haar overlijden dus), gebaseerd op hetzelfde schilderij

klavier aan, vrijwel tegen het cherubijnenkopje dat onderdeel is van het clavecimbel. Haar handen liggen zeer fraai op de toetsen. Het instrument heeft één klavier. Zou het een Italiaans instrument zijn, meegenomen van het verblijf aldaar? Zo een met een zeer uitgebreid bewerkte buitenkist?

De prachtige *mezzotint* uit de Collectie Koopman is duidelijk verwant aan dit schilderij. Wat een materiaaluitbeelding, wat een rijke licht-schaduw effecten. Met grote zorg is het gemaakt en was ook toen ongetwijfeld kostbaar. Op een ander exemplaar staat dat het van 1727 is (John Faber jr.), gebaseerd op een schilderij van VanderBank uit 1723. Bij verschillende andere prenten en gravures staat dat laatste overigens ook, zoals bij het afgebeelde medaillon, eveneens uit de Collectie Koopman.

Ook op deze *mezzotint* zien we die knie tegen het klavier aan, maar nu is het opeens een tweeklaviers clavecimbel! En er zijn meer veranderingen: de hoek waaronder ze is geportretteerd, de mouwen zijn sluit en

lang -dus de mode is kennelijk anders - ze draagt een parelsnoer in haar haar en ze is ouder. Wat echter het meest in het oog springt, zijn die handen. Daar is een beetje mee gefrutseld om ze passend te maken, maar het resultaat blijft eruit zien als een niet geheel geslaagde aanpassing.

Zou dat schilderij van Vanderbank waar naar verwezen wordt, wel het afgebeelde zijn? 1723? Dus Anastasia zou daar eenendertig zijn? 'k Geloof er niets van.

Ik denk dat zij omstreeks 1710 geportretteerd is door een collega van haar vader, misschien de beroemde Kneller. Toen zij later zeer gevierd werd, maakte een leerling van Kneller, Vanderbank, een nieuw portret gebaseerd op dat eerste. Hij veranderde van alles om het aan te passen aan de mode en aan haar status van operadiva. Daarbij hoorden zeker een tweeklaviers instrument en ook een parelsnoer in het haar!

Carolien Eijkelboom

Materiaal en gegevens zijn aangeleverd door Anna Bianco

(vervolg van p.9)

Het doel van de Accardi-collectie is goede klinkende historische instrumenten te kunnen bespelen. Hoewel dit Spinet grotendeels uiteen was gevallen, werd toch tot restauratie besloten, omdat de zangbodem op zich vrij goed bewaard was gebleven. Alles is ook uitvoerig gedocumenteerd; de restaurator Sebastián Nuñez (Utrecht) is van plan er ook nog een copie van te bouwen.

Dit historische Spinet/virginaal is vorig jaar in heel wat concerten te horen geweest: zie ook in het vorige nummer van dit tijdschrift. Inmiddels is er ook een cd-

set verschenen met muziek van William Byrd uit het Fitzwilliam Virginal Book, waarvoor Pieter-Jan Belder voor de laatste 10 nummers op de 2^e cd dit virginaal heeft bespeeld (Brilliant-2CD 94362). Een cd ingespeeld door Marco Vitale is in voorbereiding. Paul O'Dell / Films des Fontaines heeft er een dvd-film over gemaakt met een interview door Myriam Martin met Giuseppe Accardi (in het engels, ca.15 min.), voor belangstellenden te verkrijgen bij G.Accardi: vofo70xl@kpnmail.nl

Giuseppe Accardi & Hans van Krevelen.

CD-bespreking door Paul Weeren: Tweemaal Henk van Zonneveld

De Nederlandse klavecijnist Henk van Zonneveld is geen onbekende voor de SCGN. In de afgelopen periode heeft hij maar liefst twee nieuwe cd's gemaakt. De ene in samenwerking met de klavecimbelbouwer Boudewijn Verhoef en de tweede samen met de Oostenrijkse barokvioliste Barbara Erdner.

Om met deze tweede cd te beginnen, dat is een opname van vijf van de zes triosonates voor orgel van Johann Sebastian Bach, hier gespeeld op viool en klavecimbel of viool en orgel. Beide musici laten horen dat dit een prima

alternatief is voor deze sonates.

Het orgel is een klein instrument van Bätz uit 1777, dat in de koepelkerk van Purmerend staat. Het is een eenmanualig instrument met aangehangen pedaal en 7 registers. Het klavecimbel is een tweemanualig instrument van Van Emmerik uit 1975, naar Johannes Daniël Dulcken (1747). En voor de volledigheid: de viool is een barokviool van Matthieu Besseling uit 2009.

De combinatie werkt in beide gevallen uitstekend en ook de akoestiek van de opname doet de sonates recht. Er wordt aanstekelijk en afwisselend gespeeld, waarbij de afwisseling klavecimbel en orgel ook als programma prettig werkt. Met name in de langzame delen zijn beide musici aan elkaar gewaagd en is er een intensief samenspel. Er is een mooie balans tussen puls en vrijheid, het echte rubato in barokke zin.

De snelle delen zijn qua tempo aan de voorzichtige kant, waardoor het soms wat aan pit mist. Met name in de wat meer concertante thema's, zoals bijvoorbeeld de eerste delen van de vijfde en de zesde sonate. Verder is er veel luisterplezier in deze sonates, die hier een mooi alternatief bieden voor de bekende uitvoeringen op orgel alleen.

De tweede cd is een solo-opname. Het is ingespeeld op een muselaer van Boudewijn Verhoef uit 2010, naar een helaas onbespeelbaar instrument van Andreas Ruckers uit 1643, dat zich bevindt in de collectie van het

Rijksmuseum, maar nu in het depot van het gemeentemuseum in Den Haag ligt.

De toon van het instrument is lang en rond, zoals van een muselaer verwacht mag worden. De toon spreekt duidelijk aan, waardoor er veel articulatie mogelijk is. Dat wordt door Henk ten volle uitgebuit.

Het programma van de cd, en tevens de titel van de cd, is: Muziek uit de beginperiode van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Dat betekent werken van Jan Pieterszoon Sweelinck, William Byrd, Peter Philips, John Bull, Hendrik Joostenszoon Speuy en anonieme werken o.a. uit het Susanne van Solt manuscript.

Erg mooi zijn de psalmbewerkingen van Hendrik Joostenszoon Speuy, welke voor mij nog onbekend waren. Het is interessant contrapunt tegen de lange

tonen van de cantus firmus, de psalmmelodie in lange tonen.

Ook de anonieme versie van het Wilhelmus, waarmee de Amsterdam Harpsichord Tutor afsluit, is een ideaal stuk voor dit instrument. Door Henk van Zonneveld expressief en overtuigend gespeeld, is het een goede afsluiting van de cd. Wat ook mooi past in het thema van de cd.

Helaas staat er in het boekje bij de cd geen toelichting op de koppeling tussen muziek en thema, de VOC. Wel jammer, omdat ik wel benieuwd ben naar juist de keuze voor William Byrd in dit verband. Behalve dat Byrd leefde in deze tijd. Op zich wel mooi dat Byrd er bij is, de Pavana Canon en de Fantasia Ut re mi passen prima in het programma.

De cd is mooi opgenomen en goed gespeeld, expressief en met gevoel voor de stijl. Toch ook hier vaak een wat voorzichtige tempokeuze. Die er dan wel voor zorgt dat het eenmaal gekozen tempo goed wordt vastgehouden. Het instrument van Boudewijn Verhoef is prachtig, maar verdraagt geen hele cd. Op den duur krijg ik wel behoefte aan een iets andere klank als afwisseling. Dat is inherent aan het feit dat een muselaer maar één register heeft. De afwisseling met een ander klavecimbel had het voor mij afgemaakt. En maakt ook dat ik wel nieuwsgierig geworden ben naar andere instrumenten van deze bouwer. Al met al een cd die ik warm kan aanbevelen, vooral als je hem niet ineens achter elkaar beluistert maar steeds met een paar stukken achter elkaar.

De cd's zijn te bestellen op de website van Henk van Zonneveld: www.henkvanzonneveld.nl

En de cd van de muselaer ook op het mailadres van Boudewijn Verhoef: bafm.verhoef@hetnet.nl

Paul Weeren

KLEINE ADVERTENTIES

TE KOOP:

Clavecimbel "Neupert" type Bach

Dispositie:

Ondermanuaal 16', 8' en nasaal

Bovenmanuaal 8', 4' en nasaal

Bouwjaar 1932.

Zie voor specificaties:

www.jc-neupert.de/e/instr_2/bach.htm

Vraagprijs: € 5500

Mw. Ypie de Boer, tel. 0228-323311

KLEINE ADVERTENTIES

TE KOOP:

Clavecimbel gemaakt door PLEYEL c.1935.
16', 8', 8' 4" & nasaal, 7 pedalen, ontworpen voor Wanda Landowska.
Het instrument is onlangs geheel gereviseerd door mijzelf en voorzien van delrin kieljes [reeds 20 jaar]: een fraai exemplaar.
prijs n.o.t.k.

Van mij als eerste eigenaar is te koop 2-manuaalig klavecimbel (228 cm, 2x8', 1x4', GG – f3, transposities mogelijk) naar Michael Mietke (Berlijn, begin 18^e eeuw), gebouwd door Cornelis Bom in het jaar 2000. Na overleg met Cornelis Bom is de vraagprijs: € 29.500,-

Het instrument heeft een prachtige volle klank en is geregeld bespeeld. De 8 poten van het onderstel (colom Salominiensis) zijn z.g. cis/trans gesneden (4x rechtsdraaiend en 4x links draaiend).
Het instrument is zwart gelakt, in zeer goede staat en komt met muziekstandaard, bijbehorend bankje, stemmachine en transporthoes.

TE KOOP:

Clavecimbel gemaakt door Maendler Schramm c.1930.
16', 8', 8', 4', in redelijke staat.
Vraagprijs 1000,00 euro

TE KOOP:

Italiaans virginaal uit Zuckermann bouwpakket 80er jaren naar 17e eeuwse voorbeelden.
Omvang GG- e", false inner outer, lief instrument.
prijs n.o.t.k.

Walter Vermeulen
030 -2340070
email: walter.vermeulen46@gmail.com

Volgens de nog bewaard gebleven Kammerrechnung heeft Bach een klavecimbel van Mietke gekocht en opgehaald in 1717. In kasteel Charlottenburg in Berlijn zijn 2 klavecimbels van Mietke museaal te zien. Het tweemanuaalig klavecimbel, gedecoreerd door D'Agly (18^e eeuwse decorateur in Berlijn) heeft als voorbeeld gediend voor het maken van dit instrument.
Geïnteresseerden om dit instrument van mij over te nemen en te bezichtigen kunnen contact opnemen met: Maarten de Jong
Woudtzicht 3
2678 NG De Lier, Nederland
telefoon 0031614982040
(of: 0031153809457 om een boodschap achter te laten)
e-mail: mljdejong@planet.nl

Theo Kerkhove

Decoratie Clavecimbels & Clavichorden

Goeman Borgesiusstraat 97 - NL - 4384 JN - Vlissingen

Tel. +31 (0) 118 460926 GSM 0612125543

e-mail : theo@ac-artwork.eu Site www.ac-artwork.eu

ONGEHOORDE TECHNIEK

Betrouwbare techniek is een voorwaarde voor langdurig speelplezier.
Juist daarin onderscheiden onze instrumenten zich.
De toon is onbeschrijfelijk. Die moet u horen.

BAROK TOT IN DETAIL

Henk Klop Baroque Keyboard Instruments
Paleisweg 6 • 3886 LC Garderen • The Netherlands • PHONE +31 (0)577 461 512
FAX +31 (0)577 461 787 • WEB www.klop.info • E-MAIL mail@klop.info

Senioren leren lekker spelend leven

Clavecimbelspelers kennen zelf natuurlijk geen depressieve gevoelens, maar wellicht wel mensen in hun omgeving, die zij zelfs met het prachtigste clavecimbelspel niet kunnen opbeuren.

Veel ouderen gaan gebukt onder sombere herinneringen, nare schuldgevoelens of al te droevige gedachten. Zij hebben wellicht baat bij de nieuwe en nu reeds beproefde methoden en technieken van het neurolingüistisch programmeren, NLP. Kijk op www.lekkerinjevel-voeljewel.nl of bel Hans Hansson op 0573 454 159 of 0650 235 432.

Robert D. Vollbehr

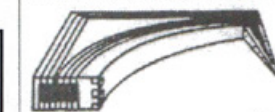
Clavecimbelbouwer
sinds 1976

Benedenweg 306
1834 BE St. Pancras
tel. ++031 (72) 561 57 02
e-mail: vollbehr@zonnet.nl
www.vollbehr.nl

nieuwbouw
restauratie

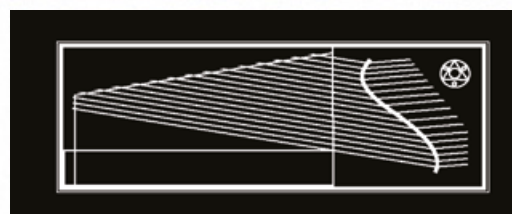
Restaurator-Maker van tokkelinstrumenten en kleine orgels

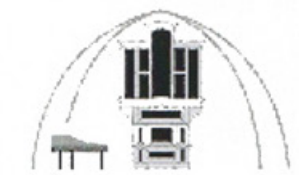
Ridderhofstad 4 - 6
3512 KL Utrecht
tel +31 (0)30 234 0070
walter.vermeulen46@gmail.com

Walter Vermeulen

Naast de al meer dan 35 jaar ervaring in de bouw en restauratie, eveneens meer dan 30 jaar ervaring met concertverhuur en -begeleiding. Verhuur van clavecimbels en kistorgels, inclusief stemmen en geconditioneerd transport

Hovensreed 11, 8808 HB DONGJUM
s.ruys@hetnet.nl
www.sruysclavichorden.eu

J.C. van Rossum
Hoge Maasdijk 8
4281 NG Andel
T.: 0031(0)183-442505
F.: 0031(0)183-448448
M.: 0653388734
E.: jcrossum@xs4all.nl
<http://www.rossumorgelbouw.nl>

J.C. van Rossum
Clavecimbel- en Orgelbouw
onderhoud begeleiding restauratie nieuwbouw

EARLY MUSIC
CATALOGUES

VISIT OUR
WEBSITE

www.saulbgroen.nl

For more than 30 years we have been known as specialists in early music. We send music editions and books all around the world.

ONNO PEPER

Clavecimbelsmaker

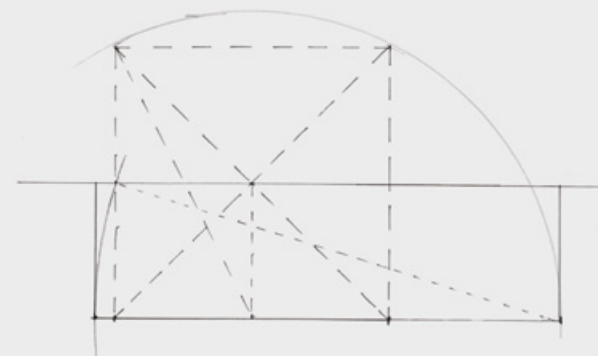
Ruckers - Taskin - Vaudry - Zell - Migliai - Vater - Giusti - e.a.
Nieuwbouw - restauratie - revisie - reparatie - onderhoud met garantie.

Kruisstraat 108 5341 HG OSS
tel. 0031(0)412 623356
e-mail: info@onnopeper.nl
web-site: www.onnopeper.nl

Broer de Witte

clavichord- & clavecimbelmaker

Kruisstraat 25, 8911 KP Leeuwarden (NL)
www.broerdewitte.nl
info@broerdewitte.nl
00.31.(0)6.15236134

PIECES CHOISIES

pour Le

CLAVECIN,

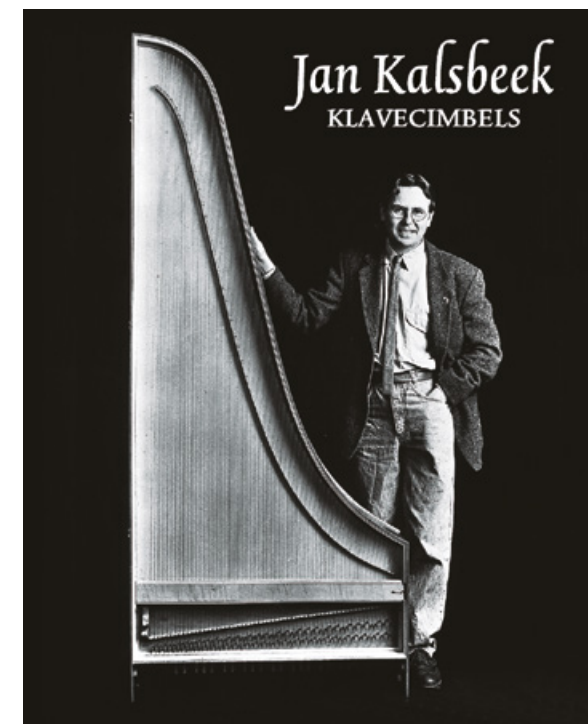
*Facsimile & Semi-facsimile uitgaven,
op zwaar ongebleekt papier gedrukt.
ca. 250 titels muziek voor
clavecimbel, pianoforte, solo of met
begeleiding, & voor kleine
ensembles, van bekende en onbekende
componisten.*

Informatie:

Drs J.H. van Krevelen
Kon. Wilhelminaweg 433
NL-3737 BD Groenekan
Tel. 0346-218078

Email: musica.repartita@tele2.nl

MUSICA REPARTITA

Jan Kalsbeek
KLAVECIMBELS

Bornhovestraat 18 · NL 7201 CX Zutphen Holland
Tel. +31(0)575 5466 75 · Fax +31(0)842 2343 81
e-mail: jan.kalsbeek@planet.nl
internet: www.jankalsbeek.com

Paul Nijsten

Klavecimbels

Ambyerstraat Noord 95
6225 EC Maastricht
Tel. - fax: 043 - 362 41 66
Email: pniijsten@live.nl

Fred Bettenhausen

Klavecimbels in Haarlem

Visie

Fred Bettenhausen heeft een aantal topmodellen uit diverse musea als uitgangspunt genomen voor zijn eigen collectie. Deze instrumenten worden niet zonder meer gekopieerd. Waar de bedrijfszekerheid kan worden verbeterd, worden moderne materialen toegepast. Zo worden de toetsen bijvoorbeeld voorzien van nylon balans- en geleiderondjes. Op die manier zijn slijtvastheid en geluidloosheid van het mechaniek gegarandeerd. Vanuit dezelfde gedachte zijn de perenhouten dokjes voorzien van een nylon tongetje – overigens een exacte kopie van een oorspronkelijk model – zodat het instrument in alle seizoenen probleemloos functioneert.

Waar moderne materialen zijn gebruikt, is dat steeds gedaan vanuit de overtuiging dat bouwers uit vroeger eeuwen, als ze de keus hadden gehad, hiertoe zouden hebben besloten. Uitgebreid onderzoek heeft steeds aangetoond dat de originele klank volledig behouden blijft, terwijl de betrouwbaarheid en duurzaamheid wordt vergroot.

Hout

Een verhaal over klavecimbels en andere 'tokkeltoetsinstrumenten' is niet compleet zonder een toelichting op de belangrijkste grondstof: hout. Alle Vlaamse en Franse klavecimbels en spinetten worden gemaakt van populierenhout. Het klankbord is altijd van fichten. De gebogen zijde wordt uit massief hout gevormd door middel van stoom of hitte.

Het hout voor onze instrumenten wordt vele malen geselecteerd en gecontroleerd. Ook op dit punt is Fred Bettenhausen een technicus pur sang. Dat selecteren begint uiteraard in het land van herkomst en gaat door gedurende de voorbewerking en de feitelijke constructie. De zorg die in dit onderdeel van het proces wordt gestoken, vinden de toekomstige bespelers terug in de vormvastheid en het probleemloos functioneren van hun kostbare instrument.

Fred Bettenhausen

Spaarnwouderstraat 39-41

2011 AB Haarlem, Nederland

Tel/fax +31 (0) 23 – 5361205

www.fredbettenhausen.com

In een van de oudste delen van Haarlem, op de oostelijke oever van het Spaarne, vindt u in de Spaarnwouderstraat een atelier waar al 30 jaar klavecimbels worden gebouwd.

Een goed klavecimbel is op de eerste plaats een kwestie van vakmanschap. Fred Bettenhausen (Delft 1944) durft zich na meer dan 500 zelf gebouwde instrumenten een vakman te noemen. De modellen die Bettenhausen bouwt, zijn gebaseerd op gedegen studie van originele instrumenten in musea. Daarnaast blijft hij altijd openstaan voor uw persoonlijke wensen ten aanzien van intonatie, kleuren, decoraties of onderstel.

Ambachtelijkheid en vakmanschap staan efficiënt werken niet in de weg. Daarom zijn de levertijden van Bettenhausen Klavecimbelbouw meestal verrassend kort: 2 tot 6 maanden. Onze rationele werkwijze heeft bovendien een directe invloed op de prijzen. Die zijn dan ook zeer aantrekkelijk.

Een bezoek aan ons atelier is zeker de moeite waard. Het is eigenlijk de enige manier om uw aankoopbesluit voor te bereiden. Er staat vrijwel altijd een grote collectie (bijna) voltooide instrumenten.

Voor het decoreren van instrumenten uit de 17e en 18e eeuw geldt in alle opzichten: 'Ieder mens z'n wens'. En het is natuurlijk ook een budgetkwestie. Bettenhausen stelt aan decoraties de hoogste eisen en werkt samen met schilders die topkwaliteit leveren. Het is alleen nogal een verschil of u kiest voor een eenvoudige versiering rondom het rozet, of dat uw voorkeur uitgaat naar een volledige beschildering van klankbord én klep. En dat geldt ook voor de verschillende types onderstellen, om over de combinatiemogelijkheden nog maar niet te spreken. U begrijpt dan ook dat het niet doenlijk is om voor alle mogelijkheden een eindprijs te noemen. De genoemde prijzen geven wel een eerste indruk.

Aflevering en onderhoud

Vlak voor het voltooien van uw instrument bent u welkom in het atelier om met eigen ogen de laatste stappen te volgen. Desgewenst wordt u voorgedaan hoe een snaar op te leggen, hoe u moet intoneren en hoe de afregeling van een klavier in zijn werk gaat.

Met de aflevering van het instrument, indien mogelijk door Bettenhausen zelf, is diens betrokkenheid niet ten einde. Na twee tot zes maanden kan het instrument op uw verzoek naar uw persoonlijke wensen worden afgesteld. Hiervoor brengen we slechts reiskosten in rekening. En het reguliere onderhoud kan uiteraard ook door ons worden verzorgd.

Het is belangrijk de relatieve luchtvochtigheid in de ruimte rond het instrument te houden tussen de 45% en 85%. Waar dit niet vanzelf lukt, is het aan te raden veel kamerplanten neer te zetten en zo nodig een of twee luchtbevochtigersapparaten te gebruiken.

Toekomst

De groeiende vraag naar de instrumenten van Bettenhausen is een bewijs van een sterke positie tussen de bouwers van historische toetstokkelinstrumenten. Door steeds de laatste ontwikkelingen te volgen op het gebied van de instrumentenbouw, en door zoveel mogelijk contact te houden met de bespelers van zijn instrumenten, wil Bettenhausen Klavecimbelbouw zijn eigen uitgangspunten over klank en bedrijfszekerheid telkens opnieuw funderen. Toch ligt de hoofdrol bij onze instrumenten zelf. Het zijn de ambassadeurs van ons atelier.

Heinrich SCHEIDEMANN

(c1595-1663)

Ballet – Allemand – Courant

(ed. Pieter Dirksen)

IN VERAM EFFIGIEM MUSICI ET ORGANICI LONGÈ PRÆSTANTISSIMI CELEBR-
RIMIQUÈ, HENRICI SCHEIDEMANNI.

Mūsarūm ocelli illiūs et verecātī, Arte, lepidisq̃ tot modis, aū diuerit:
Sūaviscanorig modulātūs arbitri, Plāne Orphea, vel Amphionem stupens novū.
Hæc scūlpta vultū Scheidemannī vividū, Coram videre protinus quā gestiet,
Refert tabella. Quē semel si quis virū, Mirabitūq̃ in eo ūnicē, quæ nullius,
Sūmmā accinentem Pegasēum melos, Pictoris aūt scūlptoris exgrimit manūs.

H.M.

J.F. Schreyer. Delinēdr̃ et Scūlpsit. Anno 1652.

[1] Ballet

H. Scheidemann
(ed. Pieter Dirksen)

Musical score for Ballet, measures 1-10. The score is written for piano in common time (C). It features a treble and bass staff. The first system (measures 1-4) includes repeat signs. The second system (measures 5-8) is labeled 'Variatio'. The third system (measures 9-10) continues the piece.

[2] Allemand

H. Scheidemann?
(ed. Pieter Dirksen)

Musical score for Allemand, measures 1-10. The score is written for piano in common time (C). It features a treble and bass staff. The first system (measures 1-4) includes repeat signs. The second system (measures 5-8) includes first and second endings. The third system (measures 9-10) continues the piece.

Musical score for Variatio, measures 1-10. The score is written for piano in common time (C). It features a treble and bass staff. The first system (measures 1-4) includes repeat signs. The second system (measures 5-8) is labeled 'Variatio'. The third system (measures 9-10) continues the piece. The score includes first and second endings for measures 9-10.

[3] Courant

H. Scheidemann (naar O. Gibbons)
(ed. Pieter Dirksen)

The first system of the musical score for 'Courant' consists of two staves. The top staff is in treble clef and the bottom staff is in bass clef. The time signature is 3/4. The key signature has one sharp (F#). The music features a variety of note values including eighth and sixteenth notes, as well as rests. There are repeat signs (double bar lines with two dots) at the beginning and end of the system. The notation includes various accidentals (sharps, flats, naturals) and dynamic markings.

Variatio

(Pieter Dirksen)

The 'Variatio' section of the musical score consists of four systems, each with two staves (treble and bass clef). The time signature remains 3/4. The key signature changes to two flats (Bb and Eb). The music is characterized by more complex rhythmic patterns, including many sixteenth and thirty-second notes. The notation includes various accidentals and dynamic markings. The section concludes with a final double bar line and repeat dots.